

evenmin belangwekkend als geslaagd mecenas, wetenschapper of koopman. Een biografie over een persoon van zo beperkt belang is vanaf het begin een waagstuk, te meer als de auteur niet over een behoorlijke hoeveelheid bronnen beschikt en zich evenmin grondig in de beschikbare historiografie verdiept. Wellicht moet men Lammers eigenlijk niet verwijten dat zijn studie geen geslaagde bijdrage geworden is voor de historiografie - wel beschouwd is een studie over een dergelijk onderwerp van meet af aan tot mislukking gedoemd.

CA. Tamse

Jan Bank, Martin Ros en Bart Tromp, ed., *Het eerste jaarboek voor het democratisch socialisme* (Amsterdam: Uitgeverij De Arbeiderspers, 1979, 364 blz., f42,50, ISBN 90 295 2300 x).

Een nieuw periodiek verschijnend orgaan op het terrein dat mede door het *Tijdschrift voor sociale geschiedenis* en het *Jaarboek voor de geschiedenis van socialisme en arbeidersbeweging in Nederland* wordt bestreken. De redacteurs motiveren de uitgave in hun Inleiding met de behoefte aan verbinding van de ontwikkeling der politieke theorie met historische analyse, waar de hernieuwde belangstelling voor de geschiedenis van arbeidersbeweging en socialisme in Nederland zich doorgaans tot de geschiedschrijving zelf beperkt. Bovendien willen zij de volle aandacht schenken aan 'de brede hoofdstroom van het democratisch socialisme', waarbij zij opmerken dat aandacht en sympathie recentelijk vooral gereserveerd bleken te zijn voor 'de opkomende arbeidersbeweging in haar fase van revolutionaire strategieën' en voor 'anarchisme, communisme en de varianten daarvan' (8). Mogen wij hierin een verwijzing zien naar de publikaties in het - niet genoemde - *Jaarboek* dat sinds 1976 bij de Sun te Nijmegen verschijnt of steekt de redactie hier de hand in eigen boezem, gezien de omstandigheid dat althans een van haar leden (M. Ros) een exuberante belangstelling juist ook op de aangestipte gebieden aan de dag pleegt te leggen? Maar in ieder geval willen de schrijvers het 'brandscherm' opgetrokken zien dat rondom 1966 is neergelaten en dat de onbelemmerde visie op het verleden der socialistische beweging naar hun mening bemoeilijkt.

Het hoofdthema van het eerste jaarboek is de crisis van de verzorgingsstaat, waaraan een drietal bijdragen (van H. Daudt, L. de Wolff en K. Koch) zijn gewijd. De tweede van de genoemde auteurs houdt zich daarbij in het bijzonder bezig met de aspecten van een neocorporatisme. Een belangrijke historische bijdrage in dit kader leverde wijlen G.M. Nederhorst over de totstandkoming van het Plan van de Arbeid in 1936, waarin concreet aangegeven wordt welke figuren uit de kring der SDAP van oudere of jongere generatie in de jaren dertig hier een rol hebben gespeeld (109 vlg.).

Een tweede rubriek beslaat de lotgevallen van socialistische partijen onder communistische heerschappij in Oost-Europa - het eerste jaarboek beperkt zijn terrein niet uitsluitend tot Nederland, zoals in de Inleiding ook gesteld wordt. Op het gebied van de Nederlandse geschiedenis daarentegen liggen de biografische schetsen die hier opgenomen zijn. In de eerste plaats is er die van IJ. Botke gewijd aan de geestelijke vader van de sociaal-democratie in Nederland: Franc van der Goes (1859-1939), een voortreffelijk stuk gebaseerd op grondige archiefstudie (138 vlg.). Niet alleen de kwaliteiten maar ook de beperkingen van de beschrevene worden duidelijk gedemonstreerd. Een opmerking moge zijn dat ten onrechte gesuggereerd wordt (148) dat Van der Goes in 1891 bij de Kamerverkiezingen kandidaat zou zijn geweest in enig Fries district. Overigens kan hij allerminst gelden als prototype van wat de redactie 'de brede hoofdstroom van het democratisch socialisme in

RECENSIES

Nederland' noemt: nog in de jaren dertig huldigde Van der Goes de opvatting van de dictatuur van het proletariaat als overgangsfase naar het socialisme (164).

J.P. Janzen schreef een levensschets van J.G.Suurhoff (1905-1967), de vakverenigingsfunctionaris die minister van sociale zaken werd en mede bouwde aan de verzorgingsstaat. De auteur neemt weinig kritische afstand van zijn onderwerp, zodat de redactie in de Inleiding zelf meer helderheid heeft trachten te verschaffen op dit punt: 'zijn biografie typeert... de ontwikkeling van het Nederlandse socialisme tussen 1930 en 1960, in al zijn beperktheden maar ook in zijn veroveringen. De laatste zijn in 1979 minder vanzelfsprekend dan de eerste: in die zin symboliseert de levensloop van Suurhoff de emancipatie van de arbeidersbeweging evenzeer als *het vastlopen ervan* (curs. van recensent) aan het einde van de jaren vijftig' (12). Het is een zinsnede die in het *Jaarboek voor de geschiedenis van socialisme en arbeidersbeweging in Nederland* niet zou misstaan!

Ten slotte wordt in dit eerste jaarboek door de drie redacteuren een biografisch profiel aangeboden van Jacques de Kadt, waarvoor een aantal met de beschrevene gevoerde gesprekken de basis vormen. Ook hier geldt het een figuur die lange tijd niet tot de 'brede hoofdstroom' gerekend mocht worden. Zijn politiek debuut in de eerste helft van de jaren twintig beleefde hij in de gelederen van de communistische beweging in Nederland en nadien belandde hij via de linkse oppositie binnen de sociaal-democratie in 1932 in de toen afgesplitste OSP, evenals de oude Franc van der Goes. Pas in de loop van de jaren dertig nam hij duidelijk afstand van het revolutionair marxisme. Bij zijn toetreding tot de Partij van de Arbeid in 1946 was hij zelfs 'in de conventionele betekenis van het woord geen socialist meer' (315). Uiteraard is de hier bijeengebrachte documentatie over een nog levende figuur, die inmiddels ook buiten de PvdA is komen te staan, nadat deze voor hem in de turbulente jaren van het decennium zestig een te 'links' aanzien had verkregen, wel van historische waarde op een aantal punten. Ongetwijfeld slikken de samenstellers niet alle standpunten en beweringen van De Kadt zonder meer voor zoete koek. Onjuist is de indruk die op bladzijde 317 gewekt wordt als zou de stichting van de Vereniging Nederland-Indonesië het gevolg zijn geweest van 'een oproep in de Vrije Katheder' (het gaat hier om een artikel van 27 juli 1945). Ronduit belachelijk zijn de waarderingen van De Kadt betreffende de kwaliteiten van politici als Romme en Oud (321).

A.F. Mellink

Jacq Engels, *Zestig jaar socialistische beweging* (Amsterdam: Van Gennep, 1979, 244 blz., f34,50, ISBN 9060123514).

Op het eerste gezicht kan er enige verbazing rijzen dat dit boekje is opgenomen in de reeks: De Nederlandse Arbeidersbeweging, verschijnend onder redactie van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam, waarin eerder het klassieke werk van B.Bymholts in reprint en de recente publikaties van Johan Frieswijk en J.M. Welcker uitkwamen. De auteur is geen in ruimere kring bekende figuur, al heeft de thans ruim tachtigjarige sinds de Eerste Wereldoorlog meegelopen in tal van organisaties der Nederlandse socialistische arbeidersbeweging. De redactie geeft een soort van verantwoording vooraf bij de verschijning van dit boek als nummer vier in haar reeks.

Het gaat om reeds in 1967 ten dele gepubliceerde en thans aanmerkelijk uitgebreide memoires van de schrijver. Hoewel van huis uit behorend tot de kring van de (Rotterdamse) sociaal-democratie heeft Engels sinds zijn aanraking als jongeman met de vrije jeugdbeweging (de Jongelieden Geheel-Onthouders Bond met name) een pelgrimstocht gemaakt